

Abonamentul

Pentru monarhie:

Pe an 6 d. 1/2, an
3 d. 1/2, an 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 18 frcs. 1/2,
an 9 frcs. 1/2, an
1/2 frcs. 50 cm.Fieea apare în fiecare
Sâmbătă.

Unirea

Foe bisericescă-politică.

InserțiuniUn sir garmond:
odată 7 cr., a doua oră
6 cr., a treia oră 5 cr.,
și de fiecare publica-
țiune timbru de 30 cr.Tot ce privesce focea
să se adreseze la «Re-
dactiunea și Admini-
stratiunea Unirii»
în
Blaș.

Anul VI.

Blaș 4 Aprilie 1896.

Numărul 14.

La înviere.Câte sentimente, câte aspirațiuni,
câte reamintiri, câte dureri și câte glorii
esprimă cuvântul: *înviere!*De nu ar fi nimic în religiunea
creștină afară de învățătura despre în-
viere, și asta singură ar fi de ajuns,
pentru ca religiunea creștină să fie re-
cunoscută de unița adevărată religie
a lui Dumnezeu.A spus-o asta însuși marele Apo-
stol al nămurilor. De n'ar fi înviat
Christos, atunci în deșert ar fi murit, și
noi am fi și acum în păcatele noastre.Da! Tota economia religiunii nô-
stre se învîrte în jurul răscumpărării
nôstre din păcate. Și triumful sfințeniei
preste păcate l-a adus învierea Mântui-
torului nostru Isus Christos.Dovadă despre această ne este și
purtarea Apostolilor. Acești omeni simpli,
cari înainte de primirea Spiritului sfințit
erau atât de fricoși și plini de scăderi
omenesci, s'au cutremurat în fața suferin-
țelor Mântuitorului și cu neîncredere
și cu grôză așteptau împlinirea în-
vierii. Și când au văduț, că Christos
a înviat, de o dată s'au schimbat și
au început a suferi de bună voe tot
felul de prigoniri pentru Domnul Christos.Etă dar, că amintirea învierii Dom-
nului este cea mai de frunte sêrbătore
a bisericii creștine. Ea ne vestesce:
triumful vieții asupra morții,
învingerea sfințeniei asupra pă-
catelor,dumnezeirea lui Isus Christos,
dumnezeirea religiunii creștine,
necesitatea ridicării nôstre din pă-
cate la dar,impăcarea nôstră cu Dumnezeu,
impăcarea nôstră cu deapropole,
arvuna învierii nôstre,
fericirea de veci.O! cât de sublim e acest mister,
și o! cât de multe datorințe ne impune!Dacă ar sci omenii cuprinde cum
se cade religiunea creștină, cât de altcum
ni-s'ar arêta fața lumii!Christos a venit în lume, pentru
ca să înalte nămul. Christos a venit,
să-l iea în brațe pe omul întreg.
Christos a întemeiat biserica sa, pentru
ca într'insa omenii să afle îndestulirea
tuturor lipselor sale, nu numai a
celor spirituale, ci și a celor materiale.Religiunea lui Christos e acea
sare, fără de care nimic nu plătesce
tota societatea.Unde lipsesce această religiune,
acolo nu e viață, ci mormint spoit.
Instituțiunile, în a căror vine nu circu-
leză sângele religiunii lui Christos,
sint instituțiuni de înmormintare.Unde basa statelor nu o formeză
religiunea lui Christos, unde nu se dă
bisericii locul, ce i-se cade, acolo se zi-
desce pe năsip, acolo ruina e aproape.Și durere, așa se purcede aproape
în toate statele moderne. Înțelepciunea
vécului acestuia luminat parcă în-
tr'acolo nisuesce, ca să îngrope sub ru-
inele sale proprii societatea întrégă.Pentru că acolo are să ducă scoterea lui
Christos din societate.Statul nostru până mai acum a fost
scutit de asemenea nisuințe. Azi inse,
în anul sêrbării milenare, sintem și noi
acolo, unde au ajuns alte state, bag-
samă pentru aceea, ca să ne aducem
aminte, că pe bazele aceste alt mileniū
nu va ajunge acêstă țară.Sêrbătoreea învierii este și sêrbă-
toreea de bucurie, de pace și de bună-
înțelegere.Avem noi bucurie, avem noi pace
și bunăînțelegere?Durere, de o mie de ori durere,
că nu!Sêrbătoreea învierii ne demandă,
să uităm trecutul, să uităm totul pentru
înviere, și unul cu altul să ne îmbră-
țișăm. Dacă creștini voim să fim și
cu fapta, ér nu numai cu vorba, atunci
trebuie să ne îmbrățișăm și să uităm
totul pentru înviere.Christos a iertat pe Cruce tuturor,
ba s'a rugat chiar pentru inimi. Pentru
înviere trebuie să zicem: Fraților! și
celor ce ne urêsc pe noi.La o parte deci cu neînțelegerile!
Sus să avem inimile! Christos stră-
luce înaintea nôstră în vesmîntul glo-
riei sale, în vesmîntul învierii, dând
celor din morminte viață.Să iertăm și noi reciproc. Toți
am greșit, toți am păcătuit. Fără pri-
hană nu este nici unul dintre noi.

La înviere voim să ajungem cu

Feuilleton.**Vedenie.**

De A.

Sorele primăvêratice se pleca spre asfințit.
Ultimele lui raze dădeau o colóre roșetică
obiectelor, pe cari le luminau, și un trémur
lin trecea printre crengile înflorite ale câtor
va sălci pietose. Miroș de violele parfuma
aerul, și liniștea se întindea prin cetatea
morților.Era în sâmbăta Floriilor. Grupe-grupe
de credincioși intrau în cemetereu și ieșiau
dintr'insul, și pe fruntea fie căruia durerea
lăsase câte o creță de tristeță.La sfârșit, când cemetereul era aproape
gol, o femeie de vre-o 35—40 de ani păși
preste pragul cemetereului. Haïna ei negră
și vèlul lung, ce cădea de pe pâlăria ei,
spuneau, că perduse o ființă dragă.De abia intrată în cemetereu ochii ei
se umplură de lacrimi. De parte în fața ei
o pètră albă arêta locul, unde zace prunca
ei dragă, perdută de câte va lăui. Picioarele
lăse îndoiau, peptul i-se umfla, și de abiaajunsă la mormintul dragel sale cădu în
genunchi și sărută pètra rece . . .Ce veselie era o dată în casa ei! Ce
jocuri și ce risete copilăresci. Silvia în vristă
de abia 8 ani era un bujor de fată.Ochii mari, pèrul căduț pe temple,
obrazul grăsuțu arêtau fîrea ei neastîmpêrată.
Dar neastîmpêrul ei era plin de dragălașie.
Glumele ei, jocul ei, risul argintiu umpleau
de bucurie inima mamei fericite, care privia
cu iubire jalusă la odorul, ce i-l dăruise
Dumnezeu.Căți părinți n'ar fi dorit, să albă o co-
pilă ca Silvia, așa de bună, de veselă și de
frumôsă! Cum n'ar fi încărcat-o de desmer-
dări și n'ar fi strîns-o pătimași la peptul său!Și mama simția, că copila ei e un
adevêrat dar de la Dumnezeu, și nu se sătura
a o privi cu dragoste.O dată o bôlă nemilôsă atinse copila,
și întocmai ca florea gingașă atinsă de su-
flarea vîntului de mēză nôpte, ea privi cu
ochii sticloși în chipul îndurerat al mamei
sale și apoi își închise ochii, în cari focul
vieții se stînsese deja.Cine ar puté spune, ce urmase? Cine
ar sci înșira suspinele, cari se stôrseră din
peptul mamei, cine ar sci numêra lacrimile,cari se vèrsară preste corpul rēcit al unui
odor așa de drag și scump?Azi copila zace în pămîntul rece. Frigul
iernii va fi înghețat gingașul ei trupșor, și
inima ei nu va reîncepe să bată la reînvierea
naturii. Florile zădarnic vor înflori pe grôpa
ei, zădarnic vor împraștia parfumul lor în-
betătoriu, zădarnic vor cânta pasêrile cântece
sgomotose pe pètra de la cãpătăiul ei, —
Silvia nu le mai aude, nu le mai simțesce.De ce nu s'ar mai trezi, ca numai o
dată încă, macar numai acum să se ivescă
în fața mamei sale, care a adus sălci înflo-
rite, să le implante pe grôpa ei!„Nu va mai veni!“ îi șoptesce o voce
rēntăciôsă în ureche. „Tu nici o dată nu o
vei mai revedé!“Și șirôie nouē de lacrimi isvoresc din
ochii mamei arđend suptul ei obraz. —Dar, o minune! Așa, cum mama stă
îngenunchiată și cu fruntea rāzimată de
monumentul rece, în fața ei se ivesce de o
dată chipul copilei iubite, cu haïna lungă
albă, cu picioarele și mânil gôle și cu fruntea
împodobită cu o cunună de flori.Nu mai încape îndoelă, e Silvia, iubita,
e copila, care rumpend legăturile morții a

toții. Toți dorim, ca viața să domnească preste morțe.

Să călcăm dar morțea cu morțe. Să omorim greșcile, morțea trecutului, cu morțea uitării. Unul pe altul să ne îmbrățișăm și să zicem: Fraților! și celor ce ne uresc pe noi. Atunci de sigur în locul morții actuale viața ne va străluci.

Etă câte învățături și câte dăruințe ne impune sârbătorea sfinteî învieri. Etă câte cuprinde salutul de azi: „Christos a înviat!”

Și câte am mai învăța, și câte am mai face, dacă sârbătorile de azi ar fi, ca cele ale vechilor creștini: zile de meditație, zile de rugăciuni și de fapte bune!

Să medităm deci a dese ori asupra sfintelor sârbători și asupra misteriiilor, pe cari le reamintesc.

Atunci vom cunoște însemnătatea lor, vom ști trage învățăturile de lipsă pentru noi și vom recunoște, că numai biserica lui Christos pôte să ne înalțe și să ne preamărească nêmul.

Să ne închinăm deci sfinteî și măritei învieri a Domnului, să uităm tôte pentru înviere, să zicem: Fraților! și celor ce ne uresc pe noi, ca vrednicî să ne facem și noi de învierea cea de a doua.

Christos a înviat!

Închiarea afacerii Pulszky? — „Nemzet” publică următorul comunicat semioficios:

„Închiarea afacerii Pulszky. Resultatul activității, ce a dezvoltat-o comisia emisă spre a examina galeria regnicolară de picturi, e acela, că nu s'a putut constata nici un defect. Sumele date pentru cumpărarea de picturi, după ce au sosit deja cuietanțele, încă sînt acoperite pe deplin. Pe Pulszky Károly nu-l vor pute deci trage la răspundere pentru alta, fără numai pentru întârziare oficiosă,

adeacă pentru că din cauza grămădirii celei mari de lucru nu a putut să dea samă în termenul satorit.”

Trăescă liberalismul!

Abrogarea legilor despre „mâna murtă”.

— Am amintit deja, că Curia reg. a adus o hotărîre, care enunță, că legile despre „mâna murtă” sau despre restrîngerea dreptului bisericii de a-și câștiga averi imobile și-aș perdut valôrea.

Întrebarea, asupra căreia a avut Curia să hotărască, a fost acesta: „Ore legile, cari opresc bisericile de a-și câștiga avere imobilă, așa numitele legi despre mâna murtă, anume art. de lege LV și LXV — 1498, XVII — 1647 și XVI — 1715, mai au valôre, și dacă da, ore valôrea lor estinde se la bisericile înzestrate cu autonomie?”

Hotărîrea, ce a adus-o Curia în ședința plenară din 1 Februarie a. c., e următoarea:

„Legile, cari opresc bisericile, corporațiunile bisericesci și persoanele bisericesci de a câștiga avere imobilă, așa numitele legi despre „mâna murtă”, anume art. de lege LV și LXV—1498, XVII—1647 și XVI—1715 și în special cu privire la părțile ardelenne §. 10. tit. 1. part. I. și §. 2. tit. 6. part. I. din Appr. Const. în urma împrejurărilor schimbate fiind anticuate nu au valôre.”

Organele guvernamentale și-aș ieșit din sârite din cauza, că curia reg. a îndrăznit a declara, că dreptul bisericii catolice de a-și câștiga averi imobile e tot așa de nețermurît ca și cel al celor alalte biserici și confesiuni. Ele înregistră cu mare rîvnă, că din partea „cercurilor iuristice” li-s'a atras atențiunea la aceea, că dispozițiile legilor despre mâna murtă declarate prin o hotărîre a curiei reg. de anticuate și lipsite de valôre sînt încă și astăzi de lipsă și conform împrejurărilor schimbate vor pute să se insereze în sistemul modern de drept cu ocaziunea codificării dreptului privat acolo, unde e vorbă despre capabilitatea persoanelor de a dobîndi drepturi.

Cestiunea congruel. — A apărut ordinațiunea ministrului cultelor și instrucțiunii publice referitoare la conscrierea venitelor parohiale și capelanale. Ea pörtă inscripția: „Ordinațiunea ministrului regesc unguresc al cultelor și instrucțiunii publice de datul 17 Martie 1896 Nr. pres. 878 referitoare la conscrierea venitelor parochilor și capelanilor catolici de rit latin și grecesc.”

Pe cum spune și inscripția acêsta, cei 57 paragrafi ai ordinațiunii tracteză numai despre modul, în care au să se conscrie venitele parohiale și capelanale, și nu amintesc nici cu un cuvînt modul, în care, și isvôrile, din cari la timpul sêu ar fi, să se întregescă dotațiunea congruă a parochilor și capelanilor.

În sensul ordinațiunii conscrierea are să se începă în 20 Iuniu a. c. și să se termine în decurs de 60 de zile așa, căt până la termenul cest din urmă conspectele venitelor și speselor parohiale și capelanale din tôte parochiile să fie subșternute respectivelor Ordinariate.

Conspectele acestea le vor censura apoi comisiuni, cari se vor forma în fie care municipiū pentru fie care diecesă. Comisiunile acestea se compun din 3 delegați ai Ordinariatului și din 3 oficiali municipali, ér președinte va fi vicecomitele respective primariul.

Conspectele censurate ministrul cultelor le străpune apoi comisiunii centrale de congruă spre puredere ulterioară.

„Alkotmány” ne spune, că ministrul cultelor va eda în timpul cel mai scurt o altă ordinațiune, care va dispune conscrierea beneficiilor celor mari.

Revisia legii despre matriculele de stat.

— „Alkotmány” din 1 a c. scrie: „Din isvor de tot serios și vrednic de încredere aflăm, că avêndu-se în vedere confusiile uriașe, cari s'au ivit în purtarea matriculelor și cari, cu tôte că legile cele noue sînt obligătore abia de o jumătate de an, totuși se par deja ne-

mai venit o dată la glasul îndoioșat al mamei, să o mângăie și să-i ștergă lacrimile . . .

O, nu plînge! O, nu plînge! Pentru tine n'am murit, Căci viața fericită tîrce-mî tortu-l nesfârșit. Și de m'ai vedé cununa rîspătirii câștigată, Cursul lacrimelor tale sciū, că s'ar opri în dată. Aci pacea-l și lumina, care vecnic nu se stînge. O, nu plînge!

O, nu plînge — — — — —

Sôrtea mea plăcută-mî este, gloriôsă, minunată: Ramul de finic mî-e verde, și cununa nepetată; Vêd pe Dumnezeu în juru-și cete ângeresci cum stringe, —

O, nu plînge!

O, nu plînge! Vedî, cum sbôră anii: și când și pe tine Al têu ânger te-a aduce, pôte-acuși, aici la mine, Strălucind o să mă afii printre ângeri, cu înaltul, — Și pentru vecie morțea n'o să ne despartă altul. Bland ridică dar spre Domnul fruntea ta, durerea înfrânge

Și nu plînge!

Poesia trad. de Enea P. Bota.

Fenix și finicul.

Biserica creștină s'a distins în dată de la începutul sêu pe lângă multe alte lucruri și prin frumșeta ideală și adâncimea mistică

a simbolelor sale. Acêsta se pôte zice mai ales despre simbolele acelea, prin cari biserica creștină s'a silit a reprezenta învățatura despre învierea Mântuitorului și alte învățături, cari stau în legătură strînsă cu învierea aceea.

Simbolele acestea biserica le-a împrumutat de la păgâni. Dar ori cât de frumoșe ar fi fost la păgâni simbolele acelea, ele totuși nu se puteau deslipi de pămînt, ci reprezentău tot de una numai partea pămîntescă, materială a vieții omenesci. Biserica înse împrumutând simbolele acelea le-a idealizat, pe cum a idealizat tot, ce a chemat din ordinea naturală întru ajutorii spre ajungerea scopurilor sale supranaturale.

Unul din simbolele cele mai însemnate ale învierii e legendarul Fenix, pasêrea finicului.

Mitul lui Fenix era cunoscut deja vechimii celei mai înalte și se găsește reprezentat și pe monumentele Egiptului antic. Fenix era simbolul mitic al unei perioade astronomice. El era pasêrea verii, carea ardea în templul din Iliopol al sôrelui într'un ou format din mirtă trupul mort al tătâne-sêu adus din Arabia. După unii Fenix apărea tot la 500, după alții tot la 1461 de ani o dată.

După un alt mit se ardea Fenix însuși tot la 50 de decade o dată într'un cuib gătit din lemne binemiroșitoare și se înălța apoi din flacără înținerit la sôre.

Pe cum Christos a murit și s'a înmormîntat de bună voe, dar a treia zi a înviat

spre gloria sa cea dumnezească, așa se nimicia și Fenix, pentru ca din morțea sa să se avlute la o viață nouă, mai frumoșă și mai înaltă. Cu cuprinsul acesta simbolic se găsește Fenix pe multe monumente creștine dinainte și după Constantin.

Deosebirea dintre simbolul cel vechi păgănesc și dintre simbolul creștin e internă. Pe când morțea și înținerirea lui Fenix cel păgănesc e numai un simbol astronomic prin urmare fizic, pe atuncia Fenix cel creștin se ridică la înălțimile etice cele mai înalte reprezentând morțea de jertfă, ce a luat-o asupra-și Mântuitorul de bună voe pentru noi omenii și pentru a noastră mântuire, și învierea lui cea gloriôsă.

În legătură strînsă cu Fenix sau pasêrea finicului stă finicul însuși.

Pe cum finicul înalță cătră ceriū capul sêu cel întraurit de razele sôrelui, așa s'a ridicat și Mântuitorul din nôptea mormîntului spre gloria cerescă, și așa se va înălța o dată tot creștinul credincios la locașurile ceresci.

Pe monumentele cele vechi găsim finicul acum singur ca un simbol neatîrnătorii, acum în formă de stîlpare de finic în ciocul lui Fenix.

Alte combinațiuni sînt un ram de finic împletit în monogramul lui Christos ori purtat în mână de păstorii cel bun. De alte ori găsim ramul de finic combinat cu simbolul pescelui, cu al mielului și cu al toșgului de păstorii. Tôte combinațiile acestea

javine, în ministerul afacerilor interne se privește de o problemă urgentă, ca răul acesta să se vindece în mod radical. De aceea se cuprind serios cu o atare revizie a legii despre matricule, ca *purtarea ulterioară a matriculelor să se încredințeze parohilor ca funcționari ai statului*. În privința acesta se provacă la exemplul Angliei și Spaniei, unde agendele acestea le isprăvesc asemenea parohii confesiunilor. Statul sub acest titlu ar împărtași apoi pe parohii matriculanții în un anumit ajutoriu.

Scirea acesta „Alkotmány” în 2 a c. o susține din nou în modul cel mai hotărât față cu desmintirea lui „Bud. Tud.”

Revista bisericească.

Din Patrie.

Ministrul președinte br. Bánffy a convocat pe 26 Martie o conferență în Budapesta spre a regula afacerile bisericii sârbesci. La conferență pe lângă br. Bánffy au luat parte și ministrul de culte, banul Croației, consilierul ministerial Dárdai, patriarhul Brancovici și câți va notabili Sârbii.

Ministrul Bánffy a declarat încă la început, că unicul scop al conferenței este *consolidarea stărilor din biserică sârbescă*.

Consilierul ministerial Dárdai a făcut un esposeu al stărilor deplorabile din biserică sârbescă și cauza la acestea a aflat-o în reprezentanțele parohiale, cari constau din câte 30—120 de membri, cari fiind prea numeroase îngreunază administrarea. Un alt rău este prea marea libertate în alegeri. Relele acestea voesc guvernul să le delătore în interesul cultural al Sârbilor, fără să le vătome autonomia, dară rămânând dreptul de inspecțiune al statului și drepturile maiestatice.

Vucetici recunoșce, că trebuie regulate afacerile, poporul sârbesc inse cu durere esperiează, că dispozițiile legii nu se execută. În școli dispune întru toate

simbolizează aceeași idee fundamentală: *τὸ εὖτε βίωει*.

Finicul era deja anticilor simbolul învingerii, și celui ce ieșea învingătoriu din jocurile publice, i-se da un ram de finic.

Creștinismul a împrumutat deci și simbolul acesta de la lumea păgână cea din jur de sine, dar de la însemnarea lui cea pămîntescă și naturală l-a înălțat la o însemnare ideală și supranaturală. Finicul nu simboliza și glorifica mai mult numai învingerea raportată în circ ori pe arenă, ci simboliza și glorifica învingerea sufletului asupra trupului, a vieții asupra morții. „Unde este învingerea ta, morțe? Unde este boldul tău, iadule?” acesta e în creștinism însemnarea finicului ca simbol al învingerii.

Căci circul și arena erau pentru creștin simbolul vieții pămîntesci. Arena cea plină de îngroziri și circul cel plin de animale sălbatică, acestea le avea creștinii vécurilor celor dintâii înaintea ochilor, când cetiaș cuvintele Apostolului: „Luptă bună m'am luptat, curgerea am plinit, credința am păzit, era ce e mai mult, mi-s'a ales mie cununa dreptății.” În catacombele din Roma se găsește une oria iconă unui gladiator, care zace mort între stâlpi de finic. Martirul e acest gladiator, care pentru Christos a învins lumea și morțea și acum a primit simbolul învingerii, ramul de finic.

ministrul, pe când acesta ar căde în competența senatului scolastic mitropolitan și în a comitetului esmis de congres. Contra dreptului de alegere a patriarhului în timpul din urmă s'au întâmplat denumiri. Pe timpul de sedisvacanță denucesce Maiestatea Sa pe administratorul mitropoliei, ceea ce nu se unesce cu principiul de autonomie. După părerea dinșului nu e lipsă de organizare nouă, ci este de ajuns, să se execute punctuos articolul de lege IX din 1868, care formeză basa autonomiei.

Deputatul Giurcovici cauza răului o află în caracterul ultraliberal al autonomiei, era remediul în reintorcerea la o direcțiune mai conservativă conformă caracterului bisericii.

Maximovici stă pe baza articolului de lege IX din 1868, pe care Sârbii l-au considerat de un mare succes, dară s'au desamăgit în curând, de ore ce puterea de stat executivă a desbrăcat întru atata legea de caracterul ei, cât ea nu servește spre garantarea autonomiei, ci de isvor la amestecul neîndreptătit al statului. Cu deosebire este vătămătoare clausula, care prescrie sancționarea statutului de organizare, ce nu e decât o apelare de la drept la forță. El pretinde libertate religioasă deplină.

Tot în sensul acesta mai vorbiră și alți notabili Sârbii urgitând convocarea congresului.

Ministrul Bánffy declară, că prin convocarea conferenței n'a urmărit scopuri politice (Pentru ce se scusa?), va studia cestiunea bisericii sârbesci și în conșlegere cu ministrul cultelor și cu banul Croației va hotări cu privire la convocarea congresului. În fine mulțămind celor prezenți închide conferența.

Noi credem, că scopul conferenței nu a fost regularea autonomiei bisericești, după cum cer interesele Sârbilor, ci Bánffy prin bunurile, ce le pune în prospect Sârbilor, voesc a-i înhăța la carul politicii liberale-guvernamentale.

Foile guvernamentale atacă aspru pe patriarhul Brancovici afirmând, că ar fi rusofil și trădătoriu de patrie (frasă tocită). Ele sciū, că susțin neadeveruri, dară pe calea acesta voesc, să rehabiliteze pe Bánffy pentru fiascul pățit cu conferența sârbescă, în care nu s'a isprăvit chiar nimica.

Revista politică.

Afaceri interne.

Cestiunea cotei cauzază mari greutăți cabinetului Bánffy. Comisiunea austriacă a hotărât, că Ungaria să concurgă la suportarea speselor comune ale monarhiei cu 42%, era Austria cu 58%. Până acum Ungaria contribuia numai 31%. Comisiunea ungară pentru statorirea cotei nu s'a pronunțat încă. Se crede, că Bánffy ar fi aplicat a ridica cota pentru Ungaria la 35%, era Austriacii la îndemnul lui cer așa mult, ca cedând mai târziu să se pară, că a învins energia ministrului Bánffy față de Cislaitania. Ridicarea cotei pentru Ungaria, care nu are comerț și industrie înfloritoare. este o mare nedreptate și pe dreptul însufă îngrijiri tuturor cetățe-

nilor ungari și alt cum destul de îngreunați cu sarcini publice. Nemulțămirea generală față de sistemul de guvernare liberal, care numai în vătămarea instituțiilor bisericești este energic, se va potența.

Ministrul de agricultură Darányi Ignác (jidan botezat) în esposeul său din dietă prezintă agricultura în o lumină de tot îmbucurătoare. Esposul acesta arată, că Darányi nu cunoșce starea agricultorilor, cari constituesc majoritatea precumpenitoare a poporului; el va fi fost la vre un magnat ori la vre un mare proprietariu din nêmul său la vilegiatură și crede, că toți cei ce posed pământ, se află în aceleași condițiuni favoritoare. Lucrul nu stă așa, cum îl prezintă esposeul ministerial. Poporul agricol geme sub sarcina diferitelor contribuțiuni la stat, la comitat și la comună așteptând de la bunul Dumnezeu ameliorarea sorții sale. Emigrarea țerănilor din părțile transilvane în România și a celor din Ungaria în America sint probele cele mai palpabile, că poporul nu mai pôte trăi și cu lacrimi în ochi se vede silit a-și părăsi patria. În desbaterile dietale reprezentanții poporului arată de tot puțin interes față de cestiunea agrară, și cei ce vorbesc, se adresază mai mult către băncile gôle.

Ultima ședință înainte de sârbători a fost Sâmbătă.

Austria.

Raporturile partidelor din Viena par a se limpezi. Multă vreme au lucrat creștinii-sociali și germanii-naționali mână în mână. Acum cesti din urmă au început a învinui pe Dr. Lueger și pe creștinii-sociali cu clericalism. În 27 Martie au convocat o adunare, la care creștinii-sociali încă s'au înfățișat, de și nu a fost invitați. În adunare Dr Lueger a pretins pentru sine și pentru soții săi dreptul de a se profesa pretutindenea și tot de una de catolic. Ar fi de dorit, ca creștinii-sociali să renunțe cu deservărire la ajutorul germanilor-naționali, cari sint foarte puțin la număr și au cu creștinii-sociali numai aceea comun, că fiind antisemiți sint cu o cale și antiliberali, dar de altminte în organul său „Ostdeutsche Rundschau” atacă și religieuna catolică.

Alegerea primariului Vienei ar fi avut, să se facă în 8 a c. Comisariul Friebeis a amânat înse alegerea pe timp nedeterminat din motivul, că multor membri nu li-s'a putut imanua convocatorul, fiind că pe sârbători s'au depărtat din Viena. Se presupune, că după culise se pregătesce ore ce, dar ce, nu se scie.

Franta.

Cabinetul Bourgeois sperază a reuși cu proiectul de lege despre reforma dării de venit. În desbaterile de până acum a dispus de majoritate, de și nu impunătoare.

Ministrul de externe Berthelot s'a retras din cauza divergiuței de păreri între dînsul și Bourgeois în cestiunea africană. Guvernul francez în un comunicat dat în cestiunea expediției Dongoliene în Africa zice. că ar fi atras atențiunea ambas-

dorului englez din Paris asupra urmărilor periculoase ale expedițiunii. Secretarul de stat englez Curzon a declarat în parlamentul din London, că comunicatul guvernului francez nu corespunde adevărului. Ministrul francez Berthelot nu numai a conces, ceea ce a zis Curzon, fără a mai adaus, că dînsul în consiliul de ministri n'a avut nici o influință în redactarea aceluî comunicat, ci el s'a făcut în ministeriul de interne de cătră persoane rēu informate. Declararea această umilitōre pentru Bourgeois a provocat crisa, și Berthelot a trebuit să se retragă.

Din incidentul retragerii lui Berthelot ministrul președinte a fost silit a se pronunța în senat asupra politicii esterne. El a zis, că Franța a luat în posesiune Madagascarul notificându-o această tuturor puterilor. În cestiunea egiptenă decurg negocierile cu Anglia spre a se delătura diferențele. Raporturile cu Rusia nici cînd nu au fost mai strînse și mai amicale.

Anglia.

Curzon secretarul de stat la departamentul afacerilor esterne în o vorbire tinută în 20 în Sondforthe a declarat, că Anglezii nutresc o deosebită simpatie față de Italianii ca față de nisce amici vechi. Expedițiunea spre Dongola nu este o provocare la adresa Franței. Nimeni nu intenționează, să vate susceptibilitatea Franței. Siguranța Egiptului interesează de o potrivă pe Anglia și pe Franța. Greutățile din Africa de sud și din Venezuela nu s'au delăturat deplin, dară sperază, că se vor rezolvi pe cale pacifică. Curzon atribue de un merit guvernului actual, că s'a evitat războiul cu America de nord, și s'a câștigat Germania pentru cestiunea egiptenă.

Italia.

Fostul ministru Crispi este denunțat în ziare, că banii colectați pentru cei ce au suferit daune în Calabria în urma cutremurului de pămînt, el l-a întrebuințat spre scopuri electorale.

Pertractările de pace cu Menelic se continuă, și fiind acesta un om condus de sentimente creștinesci și iubitoriu de pace, probabil că pacea dorită va urma. Să nu uităm înse, că Menelic e învingătoriu, eră Italianii sînt cei învinși. La închierea păcii raportul acesta sigur va fi luat în considerare.

Turcia.

În Asia mică eră se ivesc turburări. Armenii sînt nemulțămiiți din cauza, că Pōrta nu retrage trupele din Zeitun amēsurat convențiunii făcute cu marile puteri. Armenii se tem de o rēsbunare din partea Turcilor, și dacă trupele nu se vor retrage, probabil că de nou se va începe agitațiunea poporul armenesc. În cercurile diplomatice situația se consideră de serioasă, și e mare indignațiunea față de regimul turcesc, care prin atitudinea sa necorectă provōca erăși vērșări de sange în Asia mică.

Bulgaria.

Printul Ferdinand și-a început călătoria anunțată. El a sosit încă în 27 l. tr. în Constantinopol, unde i-s'a făcut din partea sultanului o primire sērbătōrescā. În 29 Ferdinand a făcut vizită corpului diplomatic din Constantinopol, care în ziua următoare i-a reîntors visita. A două zi de Pasci ambasadorul rusesc Nediloff va da prânz splendid în onōrea lui Ferdinand, pe care Rușii nu-l puteau suferi înainte de jertfirea lui Boris. În Rusia va pleca Ferdinand numai Mercurii ori Joi după Pasci.

Se vorbesce, că doi trimiși ai patriarhatului grecesc ar fi umblat la Ferdinand exprimându-și dorința de a se efeptui o apropiare între biserica grecescā și cea bulgară.

Extra Hungariam . . .

În editura Ernst Hofmann et Comp. din Berlin a apărut o scriere cu titlul „Ungaria zălogită” de Dr Ștefan Bernat, fiscalul reuniunii agricultorilor magiari. Din scrierea această estragem datele următoare:

În anii 1843 și 1845 venitele Ungariei din dările directe se urcau la 12, cele din dările indirecte la 22 milioane. Pămîntul, vinul, carnea nu erău supuse dării. Monopolul tăbacului nu era cunoscut. Interesele datoriei statului pretindeau în total 1·2 milioane. Armata costa abia cu ceva mai mult de 8 milioane, pe cînd spesele comitatelor și municipiilor făcea 5·7 milioane.

Preiiminarul speselor statului de pe 1894 pe lângă spese de 499·19 milioane arată venit de 465·3 milioane, din cari pe darea de pămînt cad. 35·8 milioane.

În anul 1847 Ungaria și Transilvania au produs 74·57 milioane hl de bucate. Între 1881 și 1890 producția mijlocie s'a urcat la 125—130 milioane hl. Această însamnă o creștere cam de 40%. Atât teritoriul cultivat cît și producția mijlocie au crescut. Prețurile din contră au cădut nu numai la lăna, ci și la bucate.

Favorisarea industriei patriotice nu a adus rōdele sperate. Camera industrială și comercială din Budapesta în raportul sēu cel mai de pe urmă o spune, că în urma decrescerii nelncetate a venitului pămîntului capitalele, ce vor să fie elocate, se îndreptă cu predilecție tot mai mare spre industrie, — firesce spre industria cea mare, — carea oferesce câștig cu mult mai mare. Și asta se întîmplă într'o vreme, în care miliardele împrumutate se varsă în țară aprōpe fără îtrerupate.

Cînd amintim sarcinile publice, nu ne gîndim numai la dările de pămînt, ci și la dările comunale, cari a dese ori sînt încă mai grele, nu a rare ori se urcă la 200—300%, ba într'on cas la 600% ale dărilor statului. Ministrul unguresc de finanțe în raportul sēu apărut în anul acesta despre desvoltarea dărilor directe în Ungaria e nevoit, să mărturisescă, că venitul curat catastral de 10 ani încōce urmēză o direcție de decrescere. Decrescerea această de la anul 1884 pînă la sfârșitul anului 1893 se urcă preste 300 milioane. Pari passu au crescut sarcinile intabulate. În anul 1892 schimbară 375.434 proprietăți de pămînt proprietariul, în anul 1893 o făcură această 377.805 proprietăți. Prețul acestor schimbări în anul 1892 a fost

310, în anul 1893 a fost 455 milioane. În anul 1892 valōrea intabularilor a fost cu 55 milioane, în anul 1893 cu 82 milioane mai mare de cît cea a destabularilor. Numărul institutelor de bani, cari se cuprind cu afaceri ipotecare, de la anul 1883 pînă la 1893 s'a urcat de la 7 la 15, suma împrumuturilor de la 217 a crescut la 639 milioane, așa dară cu 193%. În suma această nu sînt cuprinse împrumuturile date de banca austro-ungară, de Bodencreditanstalt din Viena și de instituturile mai mici, și cu atît mai puțin împrumuturile private. E bătătoriu la ochi, că împrumuturile date de fōldbittelintēzet-ul unguresc representă o creștere mai mică de cît cele date de cele alalte institute.

Propriul grad de mobilitate, la care a ajuns proprietatea de pămînt ungurescā, îl vom putē estima, numai dacā avem în vedere, că o parte mare a pămîntului e legat. Conform budgetului din anul trecut interesele datoriiilor statului fac 129·9 milioane, necomputându-se rata anuală de 13 milioane, care are să se solvescă pentru căile de fer rēscumpărate. Dar venitul curat catastral al Ungariei nu trece preste 130 milioane. Ceea ce va să zică, că pămîntul Ungariei nu produce atîta, cîtă fac sarcinile, cari zac pe el. Sarcina intabulată a pămîntului unguresc a fară de datoria statului trece preste un miliard. Dacă procentele cele de cel puțin 40 milioane ale acestei sarcini și darea de pămînt de 31 milioane le subtragem din cele 130 milioane ale venitului catastral curat, atunci nu vom mai ave să ne întrebăm, de ce creștea populațiunea cetăților, și de ce trebuie să se creeze în fie care an oficii nouē pe sama clasei proprietarilor de pămînt despoiați de proprietate.

De altă parte trēba de disconto, ce o face institutul central de bani numit mai înainte bancă națională austriacă, în anul 1851 a fost de 0·97, în anul 1885 a fost de 52·5, în anul 1893 deja de 86·8 milioane. Pe cînd venitul curat al pămîntului Ungariei a scădut cu milioane, pe atunci trēba de disconto a băncii în cei din urmă zece ani a crescut aprōpe încă pe atîta. Renta de aur a ajuns la al pari. Milioanele de escedent de casă contribuiesc la aceea, ca piața de baui să jōce a la hausse. Emisiunile cele nouē în anul 1894 au recerut 160 milioane. Creșterea valorii deja și numai în efecte locale a fost în anul trecut de 51·6 milioane și în cei din urmă zece ani de 200 milioane. La această se mai adaug creșterile valorii efectelor de stat, nelncetatele conversiunii și emisiunile, ce se pun din nou în prospect. Și dacā vine krachul, atunci a sosit eră ziua banului numērat. În anul 1893 s'au întemeiat 52, în anul trecut 75 întreprinderi, multe din cele vechi și-au înmulțit capitalul de acții. În anul 1894 în Budapesta nu a fost nici un institut de bani, care să nu-și fie închiat contul cu câștig, ba capitalul elocat a adus în total câștig de 15·6%. Câștigul curat al întreprinderilor pe acții de la anul 1878 încōce s'a ridicat de la 3·4 la 13·09 milioane, și a fară de 1878 câștigul nici o dată nu a fost mai mic de 7% și în cei din urmă șapte ani nici o dată mai mic de 10%.

Profesorul Dr Ruhland în precuvîntarea, ce o face scrierii lui Bernat, zice între altele:

După ce în anul 1861 s'au spedit mai întăiu bucate unguresci direct în Boemia și Bavaria după deschiderea liniei Buda-Pragerhof întmplată în 1861, s'a desvoltat repede

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Minciuni istorice
și diferite alte minciuni.

(Continuare.)

Impotriva rețelilor acelorora mari, pe cari putea să le cauzeze scaunul episcopesc din Bizanț și preste tot bisericii răsăritene omnipotența statului, acestei biserici îi oferia un sprigin puternic Occidentul. Chiar după învingerea cultului iconelor și după restaurarea ortodoxiei a trebuit să fie o problemă de frunte a arhieriei din Roma nouă unirea aceea strinsă cu Roma veche, carea o urgitase cu atâta zel Teodor Scuditul. Ei în alăturarea sa la Occident trebuiau să-și cerce și să-și găsească o garanță pentru dobândirea unei poziții mai neafirmătoare și un contrapond salutar față de prepotența înfrunțurilor și tonelor atât de schimbăcioase ale curții împărătesci. Er de altă parte în aceea, că răsăritul creștin s'ar fi silit a participa în dezvoltarea, spre care pornise apusul creștin, se cuprindea un remediu în contra stagnării imperiului, carea lua dimensiuni tot mai mari, și în contra ruinei, ce amenința imperiul. Căci pe acesta îl mai susținea încă atâta vreme numai lucrarea unor împrejurări externe și interne. Agonia imperiului roman de Ost, lupta lui între viață și moarte s'a mai întins adecă la mai multe vécuri: din internul acestui organism, care odinioară fusese atât de puternic, făcă tot mai reaguă elemente vitale puternice, și de altă parte peripețiile statelor vecine, mai ales ale celor muamedane, spriginiau din afară reacții lor.

Neîncetat se recunoscuse în răsărit, că de la Roma veche are să se aștepte delaturarea smintelelor celor ce se iviau în Roma nouă și preste tot în răsărit. În vécul al șeptelea o exprimă acesta pe față Teodosiu de Cesarea conform tradiției celei vechi, și tot asemenea făcu și s. Maxim: ei preamări tot de una biserica aceea preasfântă, „la care ca la un sôre de lumină vecinică privesc toate marginile pământului și toți închinătorii adevărați și sinceri ai Domnului de pretutindenii, și de la care așteptă ei strălucirea sfințelor dogme ale Părinților, împotriva căreia porțile iadului nici odată nu au avut nici o putere, căci biserica aceea are cheile dreptei credințe și mărturisiri.“¹⁾ „Acest scaun preasfânt,“ declarase Teodoret, „are egemonia preste bisericele de pe față pământului, atât din multe alte cause, cât și înaintea de toate pentru că el s'a păzit liber de ori ce miros rău al eresei, și nu a ședut nici o dată pe ei vre un bărbat, care să fie primit contrariu.“²⁾ Mărirea Romei, pe carea Părinții grecești o glorificaseră cu atâta căldură și atât de tare, oferia spriginul cel mai sigur al ortodoxiei, pe cum și al ordinii ierarhice. În Roma au fost găsit scut și apărare energetică arhieriei de Alexandria Atanasiu, Petru și Ioan Talala, arhieriei de Constantinopol Paul I., Ioan I., Flavian și German și mulți alți arhieriei răsăriteni. Aci găsiu răsăritenii tot de de una un așil în asuprirea și ajutoriu în alte evenimente extraordinare.

¹⁾ S. Maximus, Ep. Romae scripta Op. ed. Paris. t. II. pag. 72 sq.

²⁾ Theodoret. ep. 116 ad Renat. presb. p. 1321 sq. ed. Migne.

Dar aceea, ca scaunul Roman să pășescă în răsărit la mijloc, se întâmplă aproape numai între împrejurări extraordinare. În zile liniștite pășirea acesta la mijloc nu se întâmplă, ba răsăritenii chiar și atunci, când aveau lipsă neapărată de ea, o priviau cu un fel de invidie. Ei de foarte multe ori au cercat, să dea expresie convingerii sale, că lucrurile au să se îndrepte după cursul sôrelui, Occidentul după Orient, că de la răsărit a venit totă cultura și civilizațiunea creștină. Se provocau la superioritatea spiritului față cu superioritatea puterii. Și chiar și céstă din urmă părea a străluci cu o lumină foarte intensivă în patriarhiul de Bizanț, de când patriarhatele răsăritene își perduseră importanța, și de când biserica de Constantinopol câștigând iurisdicțiunea preste Isauria, Iliria și Italia de mész zi dobândise o creștere însemnată a puterii sale externe. Cu toate acestea primatul Romei adevărat că Bizantinii l-au vătămăat a dese ori, dar nu l-au negat nici odată. Chiar și ereticii s'au ridicat împotriva lui, numai după ce și-au pierdut totă sperarea, că vor puté, să-l câștige în partea sa. Uniunea celor două scaune s'a păzit prin epistole și legățiuni, cari suferiau întreruperi mai scurte ori mai lungi în timpuri, în cari în răsărit domnia eresa; pe timpul iconoclaștilor nu mai trimiteau apocrișii de la Roma la Constantinopol, și legățiunile de mai apoi au fost numai trecătoare. De la epoca acesta începând mergeau cu mult mai a dese ori răsăritenii, mai ales călugări, la Roma decât legăți de ai Papei la Bizanț. De și nu erau în clar în special cu privire la toate drepturile, ce se cuvin episcopului Romei, ei totuși nu se recunoscuse numai de cel dintăiu și corifeul tuturor episcopilor, ci și de arhierul cel mai înalt și de judecătoria patriarhilor, pe cum declarase deja Iuliu, că pe Atanasiu Alexandrianul nu-l pot judeca fără de mijlocirea scaunului Romei, pe cum rostise sentință Celestin asupra lui Nestoriu Constantinopolitanul, Leo asupra lui Dioscor, Agapet asupra lui Antim Constantinopolitanul, pe cum au apelat arhierii Constantinopolului Crisostom și Flavian la judecata Papei. Pe cum se vede limpede din istoria patriarhilor Constantinopolitani Nectariu, Anatoliu și German, și pe cum dovedesc cuvintele Grecilor ortodocși, recunoscerea din partea Romei se pretindea ca un lucru esențial pentru legitimitatea patriarhului de Constantinopol. La Papa apelau numai patriarhi, ci și episcopi ca Teodoret și chiar și preoți, pe cum s'a întâmplat pe timpul lui Gregoriu cel Mare. Fără de el nici un sinod nu era icumenic, fără de el nici un decret dogmatic nu avea putere obligătoare pentru întregă biserica. Înșiși împărații se plecau înaintea acestei auctorități. Înfrunțarea Romei în Bizanț afară de aceea a fost foarte salutară și a lăsat la suprafață la toate catastrofele religioase și la toate restaurările bisericilor din Bizanț. Conștiința de neafirmare biserică, carea în Orient se perdu din ce în ce tot mai tare, au trezit-o și cultivat-o Papii și călugării răsăriteni, cei ce susțineau legătură strinsă cu Papii. Clerul bizantin cel degenerat, datat la ascultare orbă și servilă, aplicat spre simonie, iacomie și tot felul de intrigă, prin episcopii Romei putea

să fie împintinat și condus la reformă morală. Predilecta economie și epichie, — oportunitatea față cu împăratul și cu curtenii, — care de atâtea ori lipsia legile cele severe de orice forță și nu arare ori le jertfa totalmente voinei arbitrare a puternicilor, putea să găsească în Roma corectivul și mészura potrivită. Instituția monachală, carea în Orient degenerase foarte curând, din „viață îngreșcă“ se făcuse de multe ori o viață destrăbălată, vagabundă și plină de păcate și de la însuflețirea cea mai frumoasă pentru curățenia credinței și a moravurilor trecuse la un fanatism furios, în contactul său cu Occidentul, unde fiii lui Benedict isprăviau lucrurile așa de mărețe și mărginoase cu minunile putea numai să câștige în privința demnității și a avintului. Insuși tronul împărătesc, care în sine era slab, și pe care poporul îl privia mai mult numai ca o glorie moștenită, dar de altmintea se purta de tot nepăsătoriu față cu persoana celui ce ședea într'însul, prin alăturarea sa la Occident putea să-și câștige sprigione noue, să-și găsească căi noue pentru o guvernare mai bună și pentru o renouire a întregii vieți politice și sociale.

Înse chiar împotriva alăturării acestor la Occidentul creștin și la centrul bisericilor din Roma conluerau multe potenze. Rămășițele de neînțelegeri vechi, germele de neînțelegeri noue se găsește deja în vécul al nouălea în număr mare. Se manifestă cauze predispuționale la desbinare, materii explozibile, cari aprinse o dată puteau să încingă biserica întrégă în flacări.

Mai întâiu ne întimpină diferența de caracter dintre răsăritenii și apusanii. Deja din vechimea păgână esista între popoarele eline și între cele romane o diferență așa de mare a caracterului, cât ea a provocat felurite rivalități și până și vrășmășie. Elinii se mândriau cu cultura sa mai veche, cu arta și filosofia sa și chiar și cu numele său de Elini: Romanii de altă parte cu energia sa, cu virtuțile sale civice și cu norocul său în răsbôie s'au făcut stăpânii Elinilor și deviniau tot mai urgisiți moleșitorilor subjugăți când ei mai ales pe timpul împăraților escutau cu consecință nemilôsă sistemul său de asuprire și de stôrcere. Gravitatea și tenacitatea romană forma un contrast străgătoriu cu ușurința cea fără de grije și cu mobilitatea spirituală a voioșilor Elini. Fiecelul fantastic al Orientului se îndeletnicușor cu fantomele atrăgătoare și cu iluziunile strălucite; subtilitățile filosofice și problemele speculative îl atrăgeau cu forță mare; el esprinten întru a răspunde cu cutezare la o sumedenie de întrebări și întru a pune altă sumedenie de întrebări tot așa de cutezate; el era viclean, șiret, a dese ori necredincios și a știut să facă proverbială așa numita graeca fides. Occidentalul din contră era mai treaz, mai serios, mai deschis, mai practic, devotat cu mai multă hotărîre lucrurilor probate prin esperința străbunilor, mai oblu și mai de omenie, mai cu grije și mai cu conștiință în lucruri religioase. Romanii cei vechi aveau un caracter mai bărbătesc, un simț de libertate mai avintat, moravuri mai severe, patimi mai nobile decât Elinii. Funcțiunile sacre aveau o demnitate, pontificii romani o vață, cari lipsiau funcții

ailor și persoanelor sacre ale Elinilor. Pe când la Români își află din ce în ce tot mai tare expresiune principiul neatrănării individuale între marginile legale, și civele singuratic avea și ca atare o importanță mai mare în viața publică, pe atunci Elinul rămânea de tot contopit cu puterea statului, și jertfa întrăgă personalitatea sa, și acestei puteri nu se subtrăgea nici un singur raport al întregii vieți. Moravurile eline se resvrătau a dese ori împotriva legii romane, chiar și în casuri, în cari acesta se dovedea a fi mai curată și mai nobilă decât normele eline, cum era mai ales în cele ce priveau căsătoria. În ochii Elinului chiar și Romanul cel mai cult era numai un barbar, literatura latină nevrednică de a fi băgată în seamă. Er Romanul de altă parte s'a fost datat deja de multă vreme a desprețui pe degeneratul și îngâmfatul Elin și nu era aplicat a-și uita de precele sale proprii, când ajungea în contact cu un Elin. Romanului îi plăcea, să-și bată joc de Graeci și Graeculi. Goții și Italianii priveau pe timpul lui Iustinian cu fală la limbuții, moleșii și lacomii Bizantini. Italianii adevărați că mai apoi se întorseră de la Ostrogoții cei barbari și eretici la Romanii de Ost, cari le erau înrușiți prin sânge și mai apropiați prin credință, cultură și moravuri, ba se amiașă cu afectare Romaei. Dar când Italianii o făceau acesta, ei totuși alegeau numai ceea ce li-se părea a fi un rău mai mic, și în scurtă vreme se disgustară foarte tare de supremația elină, ba mai apoi uriau pe Greci și pe Longobarzii într'o formă de tare. Diferința caracterului etnic și a vederilor a produs ast fel deja de timpuriu între Elini și Romani o aversiune împrumutată, carea în creștinism adevărat că s'a micșorât tare, dar n'a putut să se curme nici o dată.

La diferența acesta a caracterului etnic și a limbii s'a mai adaus și în parte a purces dintr'nsa diferența cultului, a datinilor rituale și a obiceiurilor preste tot. Cele mai multe și mai însemnate din felul acesta de diferențe, pe cum a fost serbarea diferită a Paștilor la cei din Asia mică și la Romani în vécul al II-lea și al III-lea, se derivă din o vechime foarte înaltă. Canónele conciliilor și scrierile ss. Părinți dovedesc, că atari abateri în casurile cele mai multe nu au să se reducă la înoiri, cari s'ar fi introdus mai târziu, ci la instituții bisericesci originale. Atari deosebiri în timpurile mai vechi nici o dată n'au turburat uniunea bisericescă, de și ele nu au rămas cu totul nebagate în seamă, pe cum dovedesc istoriograful Socrate, declarațiile ss. Părinți și mai ales sinodul Trullan. Nu aflăm nicăiri în istorie, că legații Romani ori chiar și Papii, cari au venit la Constantinopol, pe cum au fost Ioan I, Agapet, Vigiliu, din diferența rituală să fie dat ori primit smintelă. Chiar și la începutul vécului al VIII-lea a celebrat Papa Constantin în Orient pe sama împăratului Iustinian II s. liturgie și l-a și cuminecat după rital latin, și din acesta nu a rezultat nici o neînțelegere pentru diferența rituală, de și liturgia latină se abătea destul de tare de cea grecescă. În Italia călugării grecesci observa de tot neîmpedecați ritalul său încă și în vécul al XI-lea ca și mai târziu. Dar cu toate acestea dacă s'a încuibat odată ore care întăritare între cele două părți, atunci cele ce nu corăspundeau datinii locale,

ușor puteau să se facă pretext și obiect de împrumutată.

(Va urma.)

Relațiunile administrative și eclesiastice ale Românilor din provincia Beiușului între vécul 13—16.

(Continuare.)

Eră spre estirparea ereselor Husiților și spre întărcerea schismaticilor și din părțile dieceșei Oradane episcopul Ioan V (din ordul Franciscanilor) cu datul 5 Febr. 1436 invită în diecesa Orădiș pe vestitul misionar *Iacob de Monte Brandino* (Marchia) esmis din partea mai sus zisului sinod. Despre activitatea mănósă a aceluși misionar numitul episcop cu datul 1 Dec. 1435 între altele raportă cu laude Pontificelui *Eugeniu*, că prin acel misionar dintre eretici și schismatici s'au întors mai bine de 55 de mii la credința cea adevărată.

Cred, că dacă în teritoriul dieceșei oradane nu ar fi locuit mulți schismatici, episcopul Ioan nu ar fi avut motive destul de ponderose, ca pe numitul misionar să-l invite, ori că între laudele aceluși să numere și convertirea atător sufete, nici că s'ar fi ordinar ca colector de elemosine indulgențiale un canonic din Orade; ci dacă totuși așa s'a dispus, cred a se fi făcut din acel indemn, pentru că acel canonic cunoscând din apropiere relațiunile schismaticilor, mai cu zel și mai cu succes a putut îndemna și sfătui pe credincioși la contribuiri de elemosină.

Când înse afirm, că în părțile dieceșei oradane locuite de Romani mulțimea acestora va fi fost de credința bisericii orientale schismatice, prin acesta încă nu voesc a admite și aceea, că în acele părți să nu fie existat și *Romani uniți* în credință cu biserică Romei și după împrejurările acelor timpuri constituiți în comunități bisericesci unite.

Ca dovezi servescă acestea:

1. Preste tot e cunoscut, că începând din vécul al 13-lea, dară mai ales în vécurile 14—15 era la culme tendința unirii în credință a poporilor orientale.

Regii Ungariei începând mai ales dela *Carol Robert* până la *Matia* și *Vladislau* față de Orient mai în toate acțiunile lor politice erau conduși de acea politică bisericescă concepută și favorisată la curtea pontificală din Roma, ca nu numai pe schismaticii din țară, ci și pe cei din țările mărginașe ca România, Moldova, Bulgaria, Sârbia, Bosnia și Litvania să-i readucă la unirea credinței. Regele *Bela IV* s'a deobligat cu jurămint la acesta, *Ludovic I* pentru zelul desvoltat în acea direcțiune s'a numit „signifer ecclesiae“, eră *Matia* „*malleus haereticorum*“.

Dacă înse regii Ungariei ca încredințării Scaunului Apostolic din Roma desvoltat atăta zel și activitate nu odată chiar ultra-istă față de convertirea schismaticilor, ore nu cu mult mai pe dreptul trebuie să se afirme acesta mai ales despre acei episcopi, pe teritoriul dieceșei cărora locuia mulțime multă de schismatici? Cari episcopi ca *consilieri* mai intimi ai regilor a bună samă au fost motorii și conducătorii acelor acțiuni regesci, ca episcopi după chemarea și datorința statului lor cu tot modul au trebuit să promoveze acea tendință de unire, eră ca *domni terestri* pe lângă toate lipsele, ce even-

tual ar fi avut pentru căștigarea brațelor lucrătoare și pentru aliciarea iobagilor săi români, au avut putere nelimitată preste acei iobagi.

Cred, că despre acei episcopi, cari ieau parte la răsbóiele religioșe conduse în contra schismaticilor bulgari, sârbii, bosneci și români, cari sint trimiși și destinați, să călătorească la *Ruși* pentru a-i întărcer la credința catolică, zic, despre atari episcopi nu se poate presupune, că cu ochii închiși să fie lăsat chiar pe schismaticii de sub Iurisdicțiunea lor dominală, ca să-și desvólte credința bisericii schismatice nu numai, ci pe aceia încă să-i provadă cu libertăți și privilegii, după cum era acesta și în diecesa Orădiș locuită de Romani.

Ori nu s'a vedut, că episcopul Orădiș *Dimitriu* numai din *grăție specială* a conces volvodului *Petru* din *Vintir*, ca să potă ține un preot român?

2. Istoricul *Ganoczy* afirmă, că episcopul *Benedict* din Orade mult s'a ostenit și în cauza convertirii *Cumanilor*, despre cari zice, că ar fi fost Romani, și dintre cari mulți au locuit în părțile muntoșe ale dieceșei. ¹⁾ Póte că aci sint de a se înțelege acei Romani de ai volvodului și ai bisericii din jurul Șolmoșului (de lângă Beiuș), despre cari volvodul *Lorand* din Transilvania la an. 1294 zice, că „în acest timp al disensiunilor s'au lăpădat ori nu de sub ascultarea bisericii“. ²⁾

3. De cum va între Romani schismatici al dieceșei oradane nu s'ar fi propagat cu succes mai mare ori mai mic unirea, atunci ce înțeles și rațiune să aibă acea împrejurare, că la 1345 Pontificele *Clemente IV* în cauza unirii Românilor din părțile Ungariei, din Transilvania, Transalpina și Sirmiu își îndreptă epistolele sale confidentiale numai cătră episcopul Oradei *Demetriu* și cătră principele *Basarab* al Transalpinei? Ore nu și din acea causă, că între subdiții romani al aceluși episcop vor fi fost de aceia, cari încă de mai înainte au fost uniți, și față de cari Pontificele *Ioan XXII* încă la an. 1328 prin epistola îndreptată cătră arhieriei țării îi îndemna pe acestia, ca pe acei uniți să-i tracteze cu bunăvoință, nici să poftescă de la ei *decime*, cari nici înainte de convertire n'au solvit, ca nu cum va acei uniți să credă, că pentru aceea se invită la unirea credinței, ca averile lor să le dea clericilor. ³⁾ Apoi ce rațiuni și motive să fie avut episcopul Ioan V, ca să laude activitatea misionariului *Iacob de Marchia* (Monte Brandino) desvoltată întru convertirea Husiților și a schismaticilor și în diecesa Orădiș, dacă între Romani schismatici din teritoriul acelei diecese unirea bisericescă nu ar fi avut nici un rezultat? Ori nu se zice și despre episcopul *Vitez*, consilierul cel mai credincios al familiei Hunyady că a lucrat cu de-adinsul pentru unirea iobagilor săi?

¹⁾ Episcopi Varadin. Viennae 1776 P. I. pag. 89. Cumanii s'au numit cei ce locuiau pe șesurile țării, eră Romani, cari rămaseră între munți, înse erau de aceeași naționalitate.

²⁾ Sub disensiuni de pot înțelege sau disensiunile religioșe de sub *Ladislau IV* dintre Cumanii și Unguri, sau cele dintre regele *Andrei III* și *Carol*, când episcopul *Benedict II* din Orade a rămas adict partidei lui *Andrei*.

³⁾ Postquam aliqui ex Cumanis Alachis et Sclavis et aliis infidelibus ad fidem catholicam conversi divina gratia et inductione regis. Dto Avinione VIII Idus Maii 1328.

4. Între supușii episcopiei oradane erau voievozii români nobili donați cu sesiuni libere, ca cei din Gyepes și Carand și alți nenumiți. Preoțimea română se bucură de libertăți și privilegii mai în tocmă și în aceeași măsură, ca și parochul rom. cat. din Beiuș. Când și prin cine se împart acele drepturi nobilitare, acele donațiuni și privilegii chiar în acele vécuri, când mintea și activitatea regilor și prelaților rom. cat. din Ungaria era agitată și condusă în gradul cel mai mare de convertirea poporilor orientale schismatice? Țăra dacă se cercă, că prin cine se dau acele libertăți și donațiuni, țăra:

a) Prin episcopul Dimitriș, care între anii 1351—75 parte ca episcop al Sirmiei, Orădi și Zagrabiei, parte ca Archiepiscop al Strigonului 1ea parte activă în războiele religioase purtate prin regele Ludovic în contra Bosneșilor, Sârbilor, Bulgarilor și Românilor. Prin acel episcop, care după afirmarea lui Ganoczy mult a contribuit la colonizarea Rutenilor uniți veniți în țară sub conducerea lui Teodor Coriatovici și așezați în părțile Muncaciului (1361), și de sfatul căruia s'a folosit regele Ludovic în cauza unirii oferite prin împăratul bizantin Ioan Paleolog (1366).

b) Prin episcopii Ioan III, Luca și Andreiș Scolari, cari erau adicți politici regelui Sigismund, a aceluși rege, care la an. 1412 de dat Buda 15 Ian. atrage atențiunea Pontifului Ioan XXII, că în părțile Transilvaniei locuiesc popor de deosebite națiuni și limbi, între cari sint „Români” și alți schismatici, cărora din considerare, că sint în apropierea celor necredincioși, le-a dat multe libertăți; a aceluși rege, care la 1428 a dat ordinațiunea cea severă față de unirea Românilor din părțile Sebeșului (Caransebeș), pentru convertirea cărora Pontiful Eugeniu IV cu dat Romae priuie Calend. Octobr. 1433 trimite misionarii minorități.

c) Prin episcopul Ioan Vitez născut în Slavonia, care în tot decursul îndelungatei sale păstoriri parte ca episcop de Orade, parte ca arhiepiscop de Strigon era mâna drăpă a familiei Hunyadiene, în cât chiar și regele Matia în cauzele cele mai grave se folosia de sfatul aceluși arhieruș.

Ei bine! Și ore ce a făcut de es. Ioan Hunyadi în treba unirii poporului schismatic din Ungaria, îmbrățișată și propagată cu zel apostolic prin misionarii Ioan Capistran, care era cel mai intim amic al aceluși guvernator și beliduce? Ioan Hunyadi a fost acela, care la 1455 a dat mandat castelanilor săi din cetățile Șolmuș (de lângă Lipova), Hunedóra și Deva, ca pe acel preoți români schismatici, cari nu vreau să se unescă, să-i scotă din domeniile sale. La mandatul aceluși fu aruncat în închisore episcopul schismatic Ioan de Capha, care deprindea iurisdicțiune preste preoții români din domeniile Hunyadiene. Ioan Hunyadi a făcut, ca acel episcop închis să fie trimis la Roma spre a fi examinat în ale credinței, respective rehabilitat în direcțiunea sa, și despre care episcop afirmă apoi. Wadding, că reintorcându-se din Roma pe mulți dintre Români și Slavi i-a întors la unire.

Să reasumăm:

De cum va drepturile nobilitare, donațiunile, libertățile și privilegiile au fost date Românilor prin acei episcopi oradani, cari înșiși au luat parte activă la promo-

varea și realizarea politicii bisericești practicate prin regii Ungariei, a acelei politici, carea începând de la mijlocul vécului al 13-lea, țăra mai cu samă cu vécul al 14-lea până la timpul domniei regelui Matia era concentrată într'aceea, ca pe poporile din țară și din țările vecine aparținătoare de biserica orientală prin întorcerea la unirea credinței catolice să le aducă la recunoscerea supremației regesci a Ungariei, zic, că în fața ataror împrejurări este cu neputință a nu admite, că da, între Români de pe teritoriul iurisdicțiunii diecesane a episcopului oradani a fost propagată cu rezultat mai bun, ori mai slab unirea credinței catolice.

Său pôte se crede aceea, că acel episcop, înainte cărora chiar ca și înainte regilor, ca de es. Ludovic și Sigismund, alipirea către biserica schismatică era considerată de „nota infidelitatis”, să fie nobilitat pe voievozii români? Acăsta numai la acel cas se pôte admite, dacă acei Români au aparținut religiei dominante, carea singură s'a considerat ca pământul fidelității. În urmă:

4. Față de întrebarea din cestiune nu este de a se trece cu vederea nici aceea împrejurare, că de es. între anii 1333—39, când s'a fost compus registrul decimelor pontificiale din Ungaria, în Archidiaconatul Homorogului, de care s'au ținut părțile dintre Orade, Cefa, Salonta, Tinca, Beiuș până către părțile mărginașe cu Transilvania, și unde erau voievodatele din Carand, Cociuba, Șolmuș, Vintir, Nodos, Beiuș și Gyepes, în comune ca Benenes, Șolmuș și Hodoș (Hydus) erau parochii rom. cat. puternice, ¹⁾ țăra comunele Carand, Cociuba, Gyepes asemenea erau încunjurate tot de atari parochii r. cat. Homorog, Vasand, Széplak, Cordău, Szekelyteleke, Gyires și Uiluc.

Acestea așa fiind este aprópe cu neputință a crede, că acele parochii puternice rom. cat. să nu fie deprins influință atractivă asupra poporului român locuitor ori în acele parochii ori în comunele vecinașe.

Firesce că a determina măsura acelei influințe ori succesul propagării unirii din lipsa documentelor este cu neputință. Este destul, că am indigitat acele criterii istorice, cari în cazul cel mai rău dovedesc probabilitatea istorică a acelei propagări.

(Va urma.)

Bibliografie.

A apărut și se află de vânzare la tipografia seminariaiă:

Îndreptariu

în cauza dărilor directe de stat, pentru oficiile parochiale gr. catolice. Blaș 1896.

Broșura constă din 39 pagine, în cari se dau înviațiunile cele mai bune, cum au să purcedă oficiile parochiale și curatoratele, cum și privații la aruncarea și conscrierea dărilor de stat și anume: 1. a dării de case, 2. a dării de câștig, 3. a dării după camete, 4. a dării supletóre generale de venit, 5. a taxei de scutire dela miliție, 6. a dării de arme și de vînat și 7. comisiunile pentru aruncarea dărilor. — Prețul unei broșuri e 8 cr., expedită franco sub fașe 11 cr.

¹⁾ Benenes (Beiuș) a solvit ca decime papale 35 groșite, deci mai atăta, cât capitulul din Orade (40 groș). Dintre tóte parochiile diecesei Oradane suscepute în acel registru numai parochia Byhor (50 gr.) a solvit mai mult decât Beiușul. Șolmușul a solvit 17 groș., Hydus 8 groș.

Instrucțiune

dată de Inaltul ministeriu de interne cu privire la procedura contra morbului de ochi „trachoma”, pentru auctorități publice și învățători. — Broșura constă din 13 pag. și costă 6 cr., spedită franco sub fașe 8 cr.

Instituțiunile calvinesci

în biserica românească din Ardél, fazele lor în trecut și valoarea în presente.

Studiu istorico-canonice de Dr. Alexandru Grama. — Opul constă din XVI+476 pag. 8° mare și se pôte procura cu prețul de 3 fl. la Tipografia seminariaiă în Blaș (Balázsfalva).

Tot la tipografia seminariaiă se află de vânzare:

Triod, crudo fl. 6.50, legat în piele tare și cu copcii fl. 10.

Octoichul osi mic edit. III. Blaș 1892. Prețul nelegat 80 cr. v. a., legat cu călcăit de pânză cu 95 cr. v. a. Legat dimpreună cu Pentecostariul costă 1 fl. 80 cr. v. a.

Orologer, crudo fl. 2.80, legat în piele fl. 3.80.

Apostoler, folio, crudo fl. 4.40, legat în piele și cu margini aurite fl. 6.40.

Editor și redactor răspunzător:

Dr. Victor Szmigelski.

Concurs.

Pentru ciădirea edificiului de s. biserică din comuna Spini în protopopiatul Bieleșerie se eserie concurs până la 19 April st. n. 1896. — Doritorii de a lua acăsta întreprindere prin ilicitațiune minuendă, despre planul de edificare, despre condițiuni și despre alte împrejurări se pot informa la cancelaria parochială din Spini, având de a-și documenta calitățile lor ca întreprindători prin documente demne de credință.

Spini 30 Martie 1896.

Leon Tulea
curator primar.

(13) 1—1

Nr. 900—1896.

(11) 3—3

Escriere de concurs.

Din fundațiunea Vanceană numită „Casa archidieceșană” în înțelesul punctului IX. § 9. din literele fundaționale ale acelei fundațiuni, cu terminul de 21 Aprilie 1896 inclusive se eserie concurs la 6 ajutóre de câte 25 fl. v. a. pentru 6 învățăcei de măestrie. Doritorii de a căștiga aceste ajutóre vor avé până la terminul de mai sus să-și trimită rugările la Consistoriul archidieceșan gr. cat. din Blaș provédute cu documentele următoare:

1. Carte de botez, din care să se vedă că sint fii ai Archidieceșei gr. cat. a Făgărașului. Fii de al celorlalte diecese greco-catolice române numai atunci vor puté concurge, dacă vor dovedi, că sint români greco-catolici consăngenii cu Mitropolitul fundator Dr. Ioan Vancea.

2. Testimoniu de paupertate.

3. Contractul închiat cu măestrul, la care învață.

4. Testimoniu despre purtare și diușgiuță de la măestrul, la care învață; și de la parochul gr. cat. local testimoniu despre frecuentarea bisericii și a școlii de repetițiune.

Din ședința consistorială ținută în Blaș la 10 Martiu n. 1896.

Victor Mihályi m. p.
Archiepiscop și Mitropolit gr. cat.
de Alba-Iulia și Făgăraș.